

Навчальна програма
«Правознавство (практичний курс)»
для 9-х класів навчальних закладів
(35 годин, 1 година на тиждень)

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України,
лист від 21.05.08 р. № 1/11-1969

Пояснювальна записка

Мета і завдання курсу

У сучасних умовах українського суспільства правова освіта є одним з найважливіших чинників розвитку особистості, становлення громадянського суспільства і демократичної правової держави, умовою формування правосвідомості громадянина. Вона спрямована на отримання знань, навичок, ставлень і ціннісних орієнтацій, необхідних людині для ефективного соціального функціонування, реалізації її життєвих цілей і завдань.

Це потребує посилення практичної спрямованості навчання правознавства, насамперед запровадження для старших підлітків спеціального практичного курсу, основним результатом якого має стати перетворення права на важливий регулятор життя і поведінки учня в умовах його швидкої соціалізації.

Основні риси практичного курсу правознавства для учнів 9 класу полягають у тому, що він:

- виходить із змісту правознавства, передбаченого Державним стандартом освіти (галузь «Суспільствознавство») й наповнений переважно інформацією, орієнтованою на життєві потреби учнів 14-15 років, норми права, що стосуються неповнолітніх,
- побудований на нерозривній єдності нових для учнів юридичних знань та соціального досвіду школярів, практичних дій щодо вирішення конкретних життєвих проблем. Це дозволяє учням вийти за межі виключно урочної діяльності й включитися в активне громадське життя, використовуючи набуті знання;
- націлений на виховання учнів у дусі демократичних і національних цінностей, що визначають громадянську самосвідомість та правомірну поведінку особистості;
- містить профорієнтаційний компонент для забезпечення можливості свідомого вибору учнями правового профілю навчання в старшій школі.

Метою курсу є забезпечення умов для формування елементів правової культури, правових орієнтирів та правомірної поведінки учнів.

Завданнями, реалізація яких забезпечить досягнення означеної мети, є:

- 1) познайомити учнів з правом, його важливою роллю в житті суспільства, сприяти усвідомленню ними найбільш важливих понять і термінів юридичної науки;
- 2) сприяти формуванню у дітей фундаментальних цінностей, таких як права та свободи людини і громадянина, демократія, активна громадянська позиція й інші, що складають основу демократичної правової держави і громадянського суспільства в Україні;
- 3) виробити в учнів уміння: використовувати правові знання для реалізації і захисту своїх прав, свобод та законних інтересів; оцінювати і регулювати свої взаємини з іншими; здійснювати вибір моделі поведінки у повсякденних життєвих ситуаціях, орієнтуючись на норми права, що стосуються неповнолітніх; опрацьовувати окремі положення

нормативно-правових актів; застосовувати на правовому матеріалі критичне мислення, аналіз, синтез, оцінку, рефлексію, уміння спілкуватись, дискутувати, розв'язувати проблеми; сформувати навички правомірної поведінки;

- 4) прищепити дев'ятикласникам інтерес до права, заохотити їх до свідомого використання, застосування й дотримання правових норм.

Структура курсу та його зміст відповідають переліченим завданням.

Структура курсу і навчальної програми

Навчальний матеріал структурований за послідовністю введення найважливіших понять юридичної науки і містить: елементи теорії права, що забезпечують формування в учнів уявлень про право як особливу предметно-практичну область, відомості про основні права і свободи людини, про різноманітні галузі права, способи реалізації та захисту людиною і громадянином своїх прав і свобод. Курс надає учням правову інформацію практичного характеру, знайомить їх з типовими для їх віку соціально-правовими проблемами і способами їх розв'язання, спираючись на конкретні норми законодавства України.

Зміст розподілено за такими розділами:

Розділ 1. Правила і закони у твоєму житті.

Розділ 2. Ти – людина, громадянин, значить маєш права.

Розділ 3. Ти і цивільно-правові відносини.

Розділ 4. Закони в житті твоєї сім'ї.

Розділ 5. Твої права у трудових відносинах.

Розділ 6. Твої орієнтири в адміністративному та кримінальному праві.

Розділ 7. Твоя подорож у світ юридичних професій.

За навчальним планом загальна кількість годин на курс – 35; 1 година на тиждень. Програма визначає години на вивчення кожного з розділів, а також уроки узагальнення (або практичні заняття) (5 уроків на рік). Запропонована кількість годин на вивчення кожного розділу є орієнтовною і може бути змінена і використана вчителем на власний розсуд.

Ліва колонка змісту навчальної програми містить перелік інформаційних питань, що мають бути опрацьовані учнями під час вивчення розділів. Ці питання розподілені у відповідності до окремих тем, хоча цей розподіл може бути змінений вчителем.

Права колонка змісту програми містить державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів – перелік основних знань, умінь, навичок, ставлень, що мають бути сформовані в учнів як результат засвоєння кожної теми. Особливий наголос зроблено на навчально-інтелектуальні й творчі пізнавальні вміння, а також уміння учня аналізувати й розв'язувати правові ситуації, спираючись на відповідні знання, давати правову оцінку власним вчинкам і поведінці, а також вчинкам і поведінці однолітків.

Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів із правознавства

Під час оцінювання навчальних досягнень із правознавства враховується:

- рівень оволодіння знаннями про систему об'єктивно існуючих державно-правових реалій;
- рівень умінь аналізувати суспільно-політичні події, користуватися правовими актами, юридичною літературою;
- рівень сформованості навичок діяти згідно з нормами права у конкретних життєвих ситуаціях.

Всі види оцінювання навчальних досягнень учнів здійснюються за критеріями, наведеними в таблиці.

Рівні навчальних досягнень	Бали	Критерії навчальних досягнень учнів
I. Початковий	1	Учень/учениця усно в загальних рисах відтворює один-два юридичні терміни окремої теми
	2	Учень/учениця на рівні «так—ні» усно відтворює кілька термінів, вибирає правильний варіант відповіді із двох запропонованих
	3	Учень/учениця одним простим реченням передає зміст частини теми, знаходить відповідь на закрите запитання у тексті підручника
II. Середній	4	Учень/учениця відповідає на окреме питання за допомогою вчителя, репродуктивно відтворює частину навчального матеріалу теми одним — двома простими реченнями, формулює визначення юридичного поняття
	5	Учень/учениця відтворює окрему частину основного змісту навчальної теми, відповідаючи на запитання вчителя, визначає одну-дві окремі ознаки правових понять
	6	Учень/учениця у цілому відтворює частину навчального матеріалу теми, у цілому правильно використовує окремі юридичні терміни аналізує прості юридичні ситуації, розв'язує тестові завдання першого рівня; може користуватись за допомогою вчителя (зразок, пам'ятка) окремими положеннями нормативних актів
III. Достатній	7	Учень/учениця самостійно відтворює окрему частину теми, застосовуючи мінімальну юридичну термінологію, дати визначення понять, аналізує зміст правових документів за простим планом, розв'язує елементарні юридичні задачі за допомогою вчителя, знаходить окремі правові норми в тексті нормативних актів

	8	Учень/учениця в основному володіє навчальним матеріалом і використовує знання за аналогією; може зіставляти, узагальнювати, інформацію за допомогою учителя; складати прості таблиці, схеми, аналізувати положення нормативно-правового акту за допомогою вчителя
	9	Учень/учениця оперує вивченим матеріалом на рівні теми, може самостійно його відтворювати, аналізувати положення нормативно-правових актів, підтверджувати одним — двома аргументами висловлене ним судження щодо правового явища; самостійно розв'язувати юридичні задачі середнього рівня складності
IV. Високий	10	Учень/учениця вільно викладає правові питання, застосовуючи необхідну юридичну термінологію; вирішувати за допомогою вчителя тестові завдання вищого рівня; самостійно складати таблиці, структурно-логічні схеми з правових питань, аналізувати правові ситуації, дати відгук (рецензію) на відповідь іншого учня
	11	Учень/учениця володіє глибокими знаннями, може вільно висловлювати власні судження та аргументує їх, самостійно користується окремими джерелами права; може підготувати повідомлення з юридичної тематики; самостійно вирішує тестові завдання вищого рівня та певні правові ситуації, може використовувати інформацію з додаткової літератури (використання додаткової літератури не є обов'язковою вимогою)
	12	Учень/учениця ґрунтовно викладає правові питання, висловлює власну позицію і переконливо її аргументує; самостійно знаходить, оцінює та використовує джерела юридичної інформації, зокрема наочні, вміє узагальнити вивчений матеріал, використовує набуті знання і вміння в практичній урочній діяльності (участь в дискусіях, засіданнях «круглих столів» тощо); може самостійно вирішувати юридичні задачі, застосовуючи правові знання

Зміст програми

Зміст курсу є доступним для учнів 9-го класу й розрахований на засвоєння його кожною дитиною. Зрозуміло, що правові знання дев'ятикласників не можуть і не повинні бути систематичними; вони залишаються на рівні елементарних правових уявлень та основних понять. Так само й розвиток умінь учнів знаходиться на початковому рівні їх формування. Основним завданням учителя є надати цим знанням і умінням практичної спрямованості, побачити їх відбиток у позитивних проявах правомірної поведінки учнів та їх оцінних судженнях і оцінках.

Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів
Вступ (1 година)	
<p><i>Мета, завдання, особливості курсу. Як працювати на уроках курсу. Як користуватися підручником.</i></p>	<p><i>Розповідає про мету, завдання, особливості курсу.</i></p> <p><i>Пояснює як працювати на уроках курсу.</i></p> <p><i>Висловлює власні очікування щодо вивчення курсу.</i></p>
Розділ 1. Правила і закони у суспільстві та твоєму житті (6 годин)	
<p><i>Що таке правила та як вони виникають. Які правила існують у суспільстві. У чому призначення правил.</i></p>	<p><i>Пояснює що таке правила, розповідає як і чому у суспільстві виникають правила.</i></p> <p><i>Наводить приклади різних правил та сфер суспільного життя, де вони діють.</i></p> <p><i>Висловлює власне ставлення до правил співжиття людей та їх дотримання.</i></p>
<p><i>Що таке право. Норми права та їх види. Галузі права.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «право», «норма права» і «галузь права».</i></p> <p><i>Наводить приклади правових норм та галузей права України.</i></p> <p><i>Висловлює власну оцінку ролі права в житті людей.</i></p>
<p><i>Що таке правовідносини. Учасники правовідносин. Підстави виникнення правовідносин.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «правовідносини» та «юридичні факти».</i></p> <p><i>Називає види правовідносин та юридичних фактів.</i></p> <p><i>Характеризує правові відносини та наводить приклади.</i></p> <p><i>Аналізує й розв'язує правові ситуації.</i></p>
<p><i>Що таке закон. Конституція України – Основний закон держави. Підзаконні акти та їх</i></p>	<p><i>Називає ознаки закону та підзаконного акту.</i></p> <p><i>Описує ознаки Конституції України.</i></p> <p><i>Розрізняє закон і підзаконний акт.</i></p>

<p><i>значення для життя громади.</i></p>	<p><i>Висловлює власну думку щодо важливості дотримання приписів законів, значення Конституції для життя держави, суспільства, громадян.</i></p>
<p><i>Яка поведінка є правомірною. Що таке правопорушення. Види правопорушень. Що є складом правопорушення.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «правопорушення», описує його ознаки.</i></p> <p><i>Наводить приклади правомірної поведінки особи.</i></p> <p><i>Розрізняє проступки й злочини, наводить приклади.</i></p> <p><i>Описує склад правопорушення.</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує правові ситуації щодо правопорушень.</i></p> <p><i>Оцінює вчинки та поведінку учасників ситуацій щодо її правомірності.</i></p>
<p><i>Юридична відповідальність. Види юридичної відповідальності. Коли і як особа відповідає за правопорушення.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «юридична відповідальність», називає види юридичної відповідальності.</i></p> <p><i>Наводить приклади обставин, що звільняють від юридичної відповідальності.</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує правові ситуації щодо підстав юридичної відповідальності.</i></p>
<p>Узагальнення / практичне заняття (1 година)</p>	
<p>Розділ 2. Ти – людина, громадянин, значить маєш права (5 годин)</p>	
<p><i>Що таке права і свободи людини.</i></p> <p><i>Загальна декларація прав людини.</i></p> <p><i>Види прав і свобод людини.</i></p> <p><i>Конвенція ООН про права дитини.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «права і свободи людини».</i></p> <p><i>Описує види прав і свобод людини і наводить приклади.</i></p> <p><i>Пояснює, чому права дитини є окремою категорією прав.</i></p> <p><i>Називає міжнародні документи з прав і свобод людини і прав дитини.</i></p> <p><i>Аналізує правові ситуації, використовуючи</i></p>

	<p>окремі положення міжнародних документів із прав і свобод людини.</p> <p>Висловлює власну думку щодо прав і свобод людини як загальнолюдської цінності.</p>
<p><i>Що означає бути громадянином держави. Як набути громадянства України. Як визначається громадянство дітей. За яких підстав припиняється громадянство України.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «громадянство».</i></p> <p><i>Розрізняє статус громадянина, іноземця, особи без громадянства.</i></p> <p><i>Називає підстави набуття й припинення громадянства України.</i></p> <p><i>Аналізує й розв'язує правові ситуації щодо набуття громадянства України дітьми.</i></p> <p><i>Оцінює важливість юридичного зв'язку особи та держави.</i></p>
<p><i>Конституційні права і свободи людини і громадянина. Як реалізувати та захистити права і свободи людини і громадянина. Які основні обов'язки закріплює Конституція України.</i></p>	<p><i>Називає конституційні права і свободи людини та громадянина, конституційні обов'язки громадян України.</i></p> <p><i>Наводить приклади правових ситуацій щодо реалізації основних прав та свобод людини і громадянина.</i></p> <p><i>Називає державні органи й організації, що захищають права і свободи людини.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо значення захисту прав людини і громадянина в Україні та виконання конституційних обов'язків.</i></p>
<p><i>Як громадяни беруть участь у житті демократичної держави. Що таке самоврядування. Громадські об'єднання та дитячі й молодіжні організації.</i></p>	<p><i>Розповідає про форми участі громадян у житті демократичної держави.</i></p> <p><i>Пояснює поняття «самоврядування».</i></p> <p><i>Розповідає про значення місцевого самоврядування та роль органів шкільного самоврядування.</i></p>

	<p><i>Наводить приклади дитячих, молодіжних організацій і громадських об'єднань в Україні.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо громадянської активності особи в суспільстві й державі.</i></p>
<p><i>Право на освіту в Україні. Якими є права та обов'язки учнів, учителів і батьків у навчальному процесі.</i></p>	<p><i>Пояснює зміст права на освіту в Україні.</i></p> <p><i>Називає учасників навчально-виховного процесу, описує їхні окремі права та обов'язки.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо реалізації громадянином права на освіту в Україні.</i></p>
<p>Узагальнення / практичне заняття (1 година)</p>	
<p>Розділ 3. Ти і цивільно-правові відносини (6 годин)</p>	
<p><i>Що регулює цивільне право. Як реалізувати й захистити особисті немайнові та майнові права.</i></p>	<p><i>Називає відносини, що регулюються цивільним правом.</i></p> <p><i>Розрізняє особисті немайнові і майнові права та наводить приклади.</i></p> <p><i>Називає способи захисту цивільних прав.</i></p> <p><i>Складає за зразком позовну заяву до суду.</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує правові ситуації, що регулюються цивільним правом.</i></p>
<p><i>Що таке право власності. Як людина стає власником. Якими правами наділені неповнолітні власники. Якими є підстави припинення права власності.</i></p>	<p><i>Пояснює юридичний зміст права власності.</i></p> <p><i>Наводить приклади права володіння, користування, розпорядження майном.</i></p> <p><i>Називає підстави набуття і припинення права власності, наводить приклади.</i></p> <p><i>Розповідає як дитина стає власником і як вона може розпорядитися належним їй майном.</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує правові ситуації на підставі окремих положень цивільного законодавства.</i></p> <p><i>Оцінює важливість для людини бути власником.</i></p>
<p><i>Які договори є цивільно-правовими. Як укласти договір. Які договори</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «договір».</i></p> <p><i>Називає види цивільно-правових договорів,</i></p>

<p>можуть укласти неповнолітні особи.</p>	<p>наводить приклади.</p> <p>Розповідає як укласти договори.</p> <p>Аналізує й розв'язує ситуації з укладання й виконання договорів неповнолітніми особами.</p> <p>Висловлює власну думку щодо важливості виконання цивільно-правових договорів.</p>
<p>Що таке цивільно-правова відповідальність. Цивільно-правова відповідальність малолітніх та неповнолітніх осіб.</p>	<p>Називає підстави цивільно-правової відповідальності.</p> <p>Аналізує і розв'язує правові ситуації щодо цивільної відповідальності малолітніх та неповнолітніх осіб.</p> <p>Висловлює оцінку дій неповнолітніх осіб, пов'язаних із цивільно-правовою відповідальністю.</p>
<p>Хто такі спадкодавець і спадкоємець. Що таке заповіт. Як заповісти майно. Як успадкувати майно.</p>	<p>Пояснює поняття «спадщина», «спадкодавець», «спадкоємець», «заповіт».</p> <p>Називає умови дійсності заповіту.</p> <p>Описує порядок спадкування за законом і заповітом.</p> <p>Аналізує і розв'язує правові ситуації, що регулюються нормами спадкового права.</p>
<p>Хто такі споживачі, продавці, виробники, виконавці. Які права споживачів закріплені законодавством України. Як захистити права споживачів. Які організації та установи допомагають споживачам у захисті їхніх прав.</p>	<p>Розповідає хто такі споживачі, продавці, виробники, виконавці.</p> <p>Називає нормативні акти, коментує їх окремі положення щодо захисту прав споживачів.</p> <p>Наводить приклади порушення прав споживачів.</p> <p>Описує дії споживача із захисту його прав.</p> <p>Складає за зразком скаргу (претензію) щодо порушених прав споживача.</p>

	<i>Пропонує варіанти розв'язання ситуацій із порушення прав споживачів.</i>
Узагальнення / практичне заняття (1 година)	
Розділ 4. Закони в житті твоєї сім'ї (3 години)	
<i>Що таке сім'я і шлюб. Як укласти шлюб. Чи можуть неповнолітні укласти шлюб. Які особисті немайнові та майнові права і обов'язки мають подружжя.</i>	<p><i>Пояснює поняття «сім'я», «шлюб»; називає умови укладання шлюбу.</i></p> <p><i>Описує порядок укладання шлюбу неповнолітньою особою.</i></p> <p><i>Називає окремі особисті немайнові й майнові права і обов'язки подружжя, наводить приклади.</i></p> <p><i>Аналізує й розв'язує правові ситуації з сімейного права.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо важливості права людини на створення сім'ї.</i></p>
<i>Взаємні права та обов'язки батьків і дітей. Особисті немайнові права дітей. Права батьків і дітей на майно, право на утримання.</i>	<p><i>Наводить приклади окремих прав і обов'язків батьків і дітей.</i></p> <p><i>Описує обов'язок матері, батька утримувати дитину та обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків.</i></p> <p><i>Аналізує й розв'язує правові ситуації, пов'язані з правами й обов'язками батьків і дітей.</i></p> <p><i>Висловлює власне ставлення до взаємних прав і обов'язків батьків і дітей.</i></p>
<i>Як держава захищає права дитини в сім'ї. Що таке опіка, піклування, усиновлення. Якими є підстави позбавлення батьківських прав.</i>	<p><i>Називає державні органи, установи, організації, що опікуються правами дитини.</i></p> <p><i>Оцінює ситуації порушення прав дитини в сім'ї.</i></p> <p><i>Називає підстави позбавлення батьківських прав.</i></p> <p><i>Розрізняє усиновлення та опіку і піклування.</i></p> <p><i>Аналізує й розв'язує правові ситуації із</i></p>

	<p>сімейного права.</p> <p><i>Висловлює власну думку щодо важливості виховання дитини в сім'ї.</i></p>
--	--

Розділ 5. Твої права у трудових відносинах (3 години)

<i>Що таке право на працю. Як законодавство регулює трудові відносини. Що таке трудовий договір.</i>	<p><i>Пояснює зміст права на працю та які відносини регулюються нормами трудового права.</i></p> <p><i>Описує трудовий договір, називає його сторони.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо важливості права людини на працю.</i></p>
<i>Як законодавство регулює працю неповнолітніх. Робочий час і час відпочинку неповнолітніх.</i>	<p><i>Описує права неповнолітніх у трудових відносинах.</i></p> <p><i>Характеризує особливості робочого часу та часу відпочинку неповнолітніх.</i></p> <p><i>Аналізує й розв'язує правові ситуації, пов'язані з працевлаштуванням та працею неповнолітніх осіб.</i></p> <p><i>Складає за зразком резюме про прийом на роботу.</i></p>
<i>Право на підприємницьку діяльність. Як зареєструватися підприємцем.</i>	<p><i>Пояснює що таке підприємницька діяльність.</i></p> <p><i>Наводить приклади основних організаційно-правових форм підприємницької діяльності.</i></p> <p><i>Описує процедуру реєстрації особи як підприємця.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо важливості права людини на підприємницьку діяльність.</i></p>

Узагальнення / практичне заняття (1 година)

Розділ 6. Твої орієнтири в адміністративному та кримінальному праві (4 годин)

<i>Які відносини регулює адміністративне право. Що таке адміністративне правопорушення. Види адміністративних стягнень.</i>	<p><i>Називає відносини, що регулюються адміністративним правом.</i></p> <p><i>Пояснює, що таке адміністративний проступок, наводить приклади.</i></p>
---	--

<p><i>За які адміністративні проступки відповідають неповнолітні особи.</i></p>	<p><i>Називає адміністративні стягнення, що застосовуються до неповнолітніх осіб.</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує правові ситуації щодо адміністративних правопорушень неповнолітніх осіб.</i></p> <p><i>Висловлює власне ставлення до найпоширеніших адміністративних правопорушень неповнолітніх осіб.</i></p>
<p><i>Що регулює кримінальне право. Що таке злочин. Ознаки та види злочинів. Склад злочину.</i></p>	<p><i>Називає відносини, що регулюються кримінальним правом.</i></p> <p><i>Характеризує ознаки злочину.</i></p> <p><i>Називає види злочинів, наводить приклади.</i></p> <p><i>Описує елементи складу злочину,</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує правові ситуації із кримінального права.</i></p> <p><i>Оцінює наслідки злочину для конкретної особи, оточуючих і суспільства в цілому.</i></p>
<p><i>Що таке кримінальна відповідальність. Що називається покаранням. Які покарання передбачені Кримінальним кодексом України. Які особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.</i></p>	<p><i>Пояснює поняття «кримінальна відповідальність» та «покарання».</i></p> <p><i>Називає підстави кримінальної відповідальності та види покарань, що застосовуються до неповнолітньої особи, яка вчинила злочин,</i></p> <p><i>Розповідає про особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх.</i></p> <p><i>Висловлює власне ставлення до злочинів і причин підліткової злочинності.</i></p>
<p><i>Правоохоронні органи в Україні. Національна поліція та її підрозділи. Взаємодія поліції та громади. Патрульна служба.</i></p>	<p><i>Називає правоохоронні органи України.</i></p> <p><i>Перераховує підрозділи, основні завдання, права і обов'язки Національної поліції України.</i></p> <p><i>Імітує звернення до інспекторів патрульної</i></p>

	<p>служби.</p> <p><i>Висловлює власне судження щодо власної поведінки при спілкуванні з працівниками правоохоронних органів.</i></p>
Розділ 7. Твоя подорож у світ юридичних професій (1 година)	
<p><i>Які юридичні професії існують. Статус і повноваження суддів. Слідчий і прокурор. Адвокат і нотаріус. Коли й як звертатися до правника.</i></p>	<p><i>Називає окремі юридичні професії та основні вимоги до осіб, які бажають працювати за юридичним фахом.</i></p> <p><i>Аналізує і розв'язує ситуації, в яких особа звертається до правника.</i></p> <p><i>Висловлює власну думку щодо популярності юридичних професій у світі.</i></p>
<i>Узагальнення / практичне заняття (1 година)</i>	
<i>Резерв (1 година)</i>	

Особливості організації навчально-виховного процесу при викладанні курсу

Практичний курс правознавства як шкільний предмет передбачає певні особливості організації навчально-виховного процесу насамперед *обов'язкове систематичне (на кожному уроці) використання інтерактивних методів навчання*: мозкового штурму, дискусії, взаємонавчання в малих групах, парах, імітації спрощених судових слухань, ажурної пилки, рольових ігор тощо. Безумовно актуальними є також *активні методи*: бесіда, тестування, моделювання та розв'язування ситуацій, виконання творчих пізнавальних завдань, аналіз публіцистичних і художніх текстів, цікавих фактів з історії та сьогодення. *Передбачається вихід за межі уроку* шляхом реалізації проектної діяльності в індивідуально-груповій формі, екскурсій, участі в шкільному самоврядуванні, самооцінці школи, соціологічних дослідженнях і т.п.

У контексті інтерактивного навчання правові знання, уміння, ставлення учнів набувають іншої форми, ніж у традиційному. З одного боку, вони є певною інформацією про навколишній світ, яку учень отримує не у вигляді вже

готової системи від педагога, а в процесі власної активності. З іншого боку, учень у процесі взаємодії на уроці з іншими учнями та вчителем опановує системою апробованих способів діяльності стосовно себе, соціуму, світу взагалі, засвоює різні механізми пошуку та застосування знань, має можливість безпосередньо під час навчання апробувати нові моделі поведінки і діяльності. Тому зміст освіти, опрацьований учнем таким чином, є одночасно й інструментом для його самовдосконалення і розвитку як інтелектуального, так і особистісного.

Пізнавальна діяльність учнів на уроках із практичного курсу правознавства має включати: пошук, первинний аналіз і застосування правової інформації; аналіз окремих положень нормативних правових актів; груповий і індивідуальний аналіз і розв'язання правових ситуацій; формулювання і аргументацію учнем власної точки зору з посиланням на норми права; застосування набутих знань для визначення відповідного закону способу поведінки і порядку дій в конкретних ситуаціях, процедури звернення до відповідних органів й установ по кваліфіковану юридичну допомогу.

Програма не містить великого обсягу матеріалу, залишаючи вчителю час для використання різноманітних методів і *високої активності кожного учня*. Це має бути передбачено і при складанні навчально-методичного комплексу до курсу.

Оцінка навчальних досягнень учнів

Як впливає з попередніх розділів навчальної програми, об'єктом оцінювання в даному практичному курсі є не тільки правові знання і уміння, але й загальна навчальна компетентність учня, наприклад, уміння представити свою думку усно і письмово в різних формах, розв'язувати проблеми та ін., соціальна й комунікативна компетентність, що проявляються у різноманітних способах комунікації і взаємодії учнів між собою, з вчителем, з іншими дорослими.

Такі освітні цілі, індивідуальні відмінності засвоєння матеріалу учнями, конструювання ними знань на основі особистого досвіду, активний характер процесу навчання обумовлюють необхідність розробки і використання відповідних методів і інструментарію оцінювання.

Видається, що оцінювання процесу та результатів навчання практичного курсу правознавства вимагає використання як традиційних методів (усне опитування, тестування), так і альтернативних (так зване оцінювання «участі в діяльності», самооцінювання, взаємооцінювання) в різних комбінаціях. Вибір методів оцінювання повинен здійснюватися з урахуванням характеру об'єктів оцінювання: оцінюватися можуть як усні відповіді і письмові роботи, завдання на виявлення операційних умінь, моделювання життєвих ситуацій, так і участь учнів у дискусіях, рольових іграх, підготовка виставки, збір матеріалу з певної тематики (портфоліо), написання твору (есе), підготовка проекту і виконання його і т.п. Важливою є розробка вчителем з урахуванням цілей навчання чітких, ясних і відомих учням критеріїв, відповідно до яких виставляється оцінка.

Підготовка вчителів до викладання курсу та оволодіння інтерактивними методами має передбачати можливість проходження ними тренінгового навчання зі змісту курсу.